

verheerlijken, door een geslacht werd opgericht. Maar een blok woonhuizen is geen tempel. Is geen eenheid, in dien zin, zooals een tempel één is.

En hier kijkt iets anders om den hoek.

Hier zien we, hoe, veel meer dan we zoo oppervlakkig denken, de beginselen invloed oefenen.

Daar zit een beginsel achter dat wonderlijke doen, waarbij men van den bouw van een huis schier niet meer spreken kan, maar waarbij men, in de stad althans, immer handelt over een bouw-blok, over vele huizen, die tot één zijn geworden.

Onze tijd toch is de tijd der vervlakking van de scheidingen en der uitwisseling der grenzen, die individuen van elkander scheiden; en dat niet alleen, onze tijd heeft bovendien geen oog meer voor de individualiteit van het gezin.

Men beschouwt niet meer het gezin als de grootheid op zichzelf, de cel, waartuit het maatschappelijk leven is opgebouwd — neen, dat gezin is de door de wetten der menschelijke voorttelling toevallige samenhang van individuen, — en hoe eer de betekenis van dat gezin als een eenheid in de maatschappij ondergeschikt wordt gemaakt aan de wonderlijke grootheid, die men „vaderlijke Staat“ noemt, hoe beter.

Vandaar, dat men al minder gaat vragen, hoe vinden we de gedachte van woning in het huis, dat we bouwen; terwijl men wel allerlei theorie omtrent de schoonheid van het gebouw, het bouw-blok, etc. naar voren brengt.

Maar een huis is in de eerste plaats een heiligdom voor het gezin. Het huis, zal het goed zijn, moet zooveel mogelijk een eigen grootheid zijn.

Nu zal men zeggen, dat bij den tegenwoordigen stand van zaken men toch werkelijk niet kan eischen, dat elk huis een individualiteit vertegenwoordigt. Immers men bouwt zijn étagewoningen voor verscheiden gezinnen tegelijk. Ik geef dat tot op zekere hoogte toe.

Maar dat geeft nog aan niemand het recht, een bouw-blok te ontwerpen, waarin vele huizen, óók naast elkander zijn ondergebracht, die zóó in elkaar vergroeiend en verborgen zijn, dat het voor kan komen, dat (zooals een van mijn kennissen overkwam) men alleen aan de gordijnen kan zien, welke ramen nu die van 't eigen „huis“ zijn. Ik heb hier nog niet het oog op vele gelijke huizen naast elkaar — ook dat is af te keuren — maar speciaal op het maken van één gebouw, waarin een wirwar van ramen en vlakken — mooi harmonisch, ja — maar zoo absoluut één, dat de idee van vele woningen ten eenenmale verloren gaat.

En dan, ja, dan is daar ook dat vreeselijke euvel van het bouwen van al maar gelijke woningen naast elkaar. Maar dat wordt door de nieuwe richting ook ten sterkste afgekeurd. Dus heb ik daarover geen kritiek te geven.

Maar blijft dan niet het bezwaar, dat men nu eenmaal in onzen tijd, vooral in den huizenbouw in onze steden wel niet anders kan, dan de idee van woning met individualiteit, loslaten?

En dan antwoord ik: men kan niet anders. Omdat men geen begrip meer heeft van de geweldige betekenis van de individualiteit van het gezin. Men ziet de dingen massaal, en sociaal, — maar in onzen tijd van massa-eischen (werkelijk ik geef de ontwerpers van bouw-blokken niet alléén de

schuld, gaat de individualiteit van de cel der maatschappij, het gezin, onder. En dat spreekt zelfs in de gevels en de indeeling der huizen.

Practisch gezien: waar zijn in de mooie bouw-blokken onzer moderne bouwers de huizen voor gezinnen met tien kinderen? Waar zijn de huizen, waar men heel geschikt een oude vader of moeder bij zich in kan doen wonen? Waar zijn de huizen met eigen aspect? Waar zijn de woningen voor hen, die er prijs op stellen een min of meer druk familie-verkeer door logeés te onderhouden? Ze zijn in onze steden feitelijk afwezig. Stuur de logeés naar een hotel. En... laat de kinderen, tenminste die boven het vierde, niet geboren worden.

Maar dit is een stuk levensbeschouwing, dat met de besproken kunstbeschouwing nog niet direct heeft te maken. Hoewel het er wel mee samenhangt, indien we den achtergrond van kunst- en levensbeschouwing beide kennen.

Hoe we ons dan de eischen voor een beschouwing omtrent een woning denken?

Wel die beschouwing moet uitgaan van een juiste gedachte omtrent hetgeen 't gezin in de samenleving beteekent. Een huis is een woning voor een gezin. En niet allereerst een middel om de oogen aangenaam aan te doen. Eisch van ons beginsel is, dat niets schoon genoemd wordt door ons, wat niet aan zijn doel beantwoordt.

Een huis moet allereerst een huis lijken en een huis zijn.

En zoo stellen we natuurlijk aan onszelf den eisch, dat eenige beschouwingen gegeven worden, die lijn geven omtrent datgene, wat onze wijsbegeerte in den steen tot uiting moet brengen.

Daarover een volgend maal D. V.

J. WATERINK.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Ik had gehoopt, in dit nummer een van de vele vragen, die reeds lang op een antwoord wachten, te kunnen behandelen. Maar enkele onzer lezers blijken met de beantwoording van de laatste niet geheel voldaan; en het schijnt me veilig hun opmerkingen te beantwoorden, eer ik op nieuwe vragen inga. Twee kunnen zich niet vinden in wat ik in ons nr. van 16 Januari schreef over onze zekerheid aangaande de zaligheid van gestorven volwassenen; en één is er niet voldaan over wat ik zei van onze zekerheid betreffende de behoudenis onzer vroeg gestorven kinderen.

Ik wil gaarne een poging doen, al kan ik daarbij niet zoo breed zijn als men wel wenschen zou, om mijn vragers te bevredigen.

„Absolute zekerheid aangaande de zaligheid van een afgestorvene hebben we“ — zoo schreef ik — „nooit; zelfs niet, als hij ons in woord en daad en in heel zijn levensopenbaring den meest mogelijken grond gaf voor het vertrouwen, dat hij in den Heere ontsliep.“

Daarmee kunnen T. v. d. L. te P. en E. S. A. W. M. te R. zich niet vereenigen.

T. v. d. L. beroept zich tegen wat ik schreef op Rom. 8:1: Zoo is er dan nu geene verdoemenis voor degenen die in Christus Jezus zijn, die niet naar 't vleesch wandelen, maar naar den Geest; Joh. 8:36: Indien dan de Zoon u zal vrijgemaakt hebben, zoo zult gij waarlijk vrij zijn; en Gal. 5:1: Staat dan in de vrijheid waarmede Christus u heeft vrijgemaakt.

Niet is de Heilige Schrift slechts literatuur. Maar de Literatuur is zelfs Heilige Schrift. Er is niet: Werkelijkheid en Verbeelding. Er is alleen Verbeelding en die is Werkelijkheid.¹⁾

Men ziet, de schrijver heeft zich niet al te ver verwijderd van Albert Verwey, toen hij dichtte:

Heilige Schriften zijn die, waaraan niemand een sylbe [verander],
Goedijk, naar letter en geest —
Goede gedichten zijn zoo, zij dan hun bron de [Skamander],
Jordann of Noordzee geweest.

Immiddels moet erkend worden, dat Van Deyssel getrouwe getuigenis gegeven heeft van den tijd, waarin hij met ons leeft.

Want het is zoo: de Heilige Schrift, die eerst door het moderne denken is onttrokken aan het geloof in de „openbaring“, werd al spoedig tot „hebreuwsche literatuur“ gedegradeerd. Toen kwamen de uitgeverijders in breede stroomden over haar heen en haalden de ziel eruit, totdat ze grondig dood was. En de reactie had daarna gemakkelijk spel. Werd eenmaal de ziel van het Oosten weer ontdekt in den bijbel, dan was de oostersche ziel met de westersche straks samengesmolten; de hervinding van den bijbel werd ook een argument voor de stelling, dat „de ziel overwon“; maar die overwinning der ziel was niet meer het werk van den bijbel zelf. De bijbel had, zoo roemde men, niet de ziel, maar de ziel den bijbel ontdekt. En toen het daar eenmaal gekomen was, toen was de bijbel op één lijn met alle literatuur geplaatst: de „heilige schrift“ behoefde geen canonisatie meer; want alles was immers canoniek, wat „de ziel“ dacht en dicht? Wat is canonisch dan de ziel?

Wil iemand hier van achteruitgang roepen, Van Deyssel zal daar zijn winst-berekening tegenover stellen.

Want er was niets meer te verliezen, naar zijn oordeel. Wat kon de Bijbel doen, zolang hij alleen als Heilige Schrift erkend en gekust werd? Immers niets?

¹⁾ Uit het leven van Frank Rozelaar. Verz. Werken, 2e dr. Amsterdam, bl. 131.

De eerste twee dezer Schriftwoorden raken evenwel in 't geheel niet de zaak waarover het gaat.

Dat wie in Christus is en uit kracht van deze gemeenschap met Christus niet naar 't vleesch maar naar den Geest wandelt, zalig wordt als hij sterft, zal niemand ontkennen en is ook door mij niet ontkend geworden. Dat staat, op grond van talloze getuigenissen der H. Schrift, vaster dan alle berging. En door het geloof wordt een kind Gods daarvan, ten opzichte van zich zelf, ook te zijner tijd verzekerd.

Doch een heel andere vraag is, of we daarvan nu ook absolute zekerheid kunnen hebben ten aanzien van een ander. Stellig: als hij, wie hij ook zijn mag, in Christus Jezus is, is er voor hem geen verdoemenis meer. Maar de vraag is, of wij ooit volstrekte zekerheid kunnen hebben dát hij in Christus Jezus is. En op die vraag nu antwoord ik, met alle gereformeerde geleerden van alle tijden: neen, dat weten we niet absolute en onbedriegelijke zekerheid van een ander nimmer.

Brengt men daar nu tegen in, dat toch, naar dit woord des Apostels, iemands in-zijn in Christus openbaar wordt in een „wandel, niet naar 't vleesch, maar naar den Geest“, dan is dat wel volkomen waar, maar wordt daarmee zijn genadestaat voor ons nog geen zaak van wiskunstig-zeker-weten; om de eenvoudige reden, dat hoe vroom en onberispelijk iemands wandel ook mag zijn — wij daartuit nooit met onbedriegelijke gewisheid kunnen besluiten dat hij waarlijk in Christus is. Er is, helaas, ook op het gebied van vroomheid des levens zooveel en zoo misleidende nabootsing, dat we bij anderen nooit uit den vorm — en méér dan den vorm zien we niet — kunnen besluiten tot het wezen.

Al geeft ons dit niet het minste recht, eens anders geloof en godsvrucht te verdenken; al eischt de liefde, dat we aan zijn oprechtheid niet twijfelen; zoolang we daarvoor geen dwingende redenen vinden, en al is het de liefde óók eigen, naar dezen regel te oordeelen — dat alles neemt niet weg, dat niemand dan God de Heere alleen het hart kent en de nieren proeft, en dat buiten Hem, naar 't woord des Apostels, „niemand weet wat in den mensch is dan de geest des menschen die in hem is“.

Te meenen, dat men aangaande eens anders genadestaat zeer wel absolute zekerheid kan hebben, is 't gevolg van gebrek aan menschenkennis of van overschatting van eigen geestelijk onderscheidingsvermogen. En de ervaring is er, om te bewijzen, met wat bittere en ziel-schokkende teleurstelling dit zelfbedrog gedurig betaald moet worden.

Misschien intusschen schijnt het v. d. L., dat toch de Apostel Paulus bijkens Gal. 5:1: „Staat dan in de vrijheid waarmede Christus u vrijgemaakt heeft“, wel degelijk achtte met volstrekte zekerheid te kunnen constateren, wie er waarlijk door Christus vrijgemaakt en dus een oprecht-geloovige was. Doch een opmerksaam lezen van de Brieven des Apostels zal hem dan doen zien: te, dat de Apostel over anderen steeds oordeelt met het oordeel der liefde, die, zolang ze niet tot verdenking gedwongen wordt, naar zijn eigen woord alle dingen gelooft en alle dingen hoopt; 2e, dat hij in woorden als in Gal. 5:1, nooit bedoelt den genadestaat vast te stellen van elk lid der kerk aan wie hij schrift-afzonderlijk, maar slechts zijn oordeel uitspreekt over de gemeente in haar geheel; 3e, dat de Apostel, evenals in andere brieven, ook in dien aan de Galatiërs, tot hen die hij als geloovigen toespreekt, allerlei waarschuwingen en vermaningen richt, die bewijzen, dat hij de mogelijkheid van geveinsdheid bij sommigen, bij velen immer volstrekt niet uitgesloten achtte.

Trouwens, de voorbeelden zijn voor 't grijpen — denk o.a. aan Judas, aan Simon den Toovenaar, aan Dénas — dat zelfs de Apostelen niet altoos geveinsdheid en oprechtheid wisten te onderscheiden, en gedurig door

Het roepen der ziel vond immers in de Heilige Schrift geen weerklank, zolang die Schrift op haar goddelijk voetstuk, als oorkonde eener bijzondere openbaring bleef staan?

Zoolang alleen de schriftgeleerden den bijbel canoniseeren moest, bleef dat heilige boek een stomme getuige voor de luisterende ziel van den aesthetischen mensch. Hoor Van Deyssel klagen:

Het is ontstellend, te bedenken, dat niemand de hooge Poëzie of Werkelijkheid van het Oude Testament (van Koran, Talmud, enz.) en der Evangelien meer kan genieten.

Niemand toch kan haar lezen gelijk wij hedendaagsche poëzie.

De geleerden niet door hun natuur en wijl zij de taal toch niet gelijk tijdgenooten kunnen begripen.

De leken niet, want die ontvangen slechts het door de genoeederen der niet begripende geleerden heen gefilterde goedge.²⁾

Nietwaar, klaar is deze taal. De Heilige Schriften, waarover de eeuwen stof hebben gewaaid, blijven gesloten boeken. Wat is dan verhevenere taak dan deze: dat de ziel opstaat en zichzelf uitzingt en uitzigt in heilige klanken, straks verwoord tot heilige Schriften? De aesthetische mensch zal daarom de eerste zijn; hij zal den Schriftgeleerde werk te doen geven, ook zal hij hem den canon leeren vinden en den maatstaf der canonisatie hem in handen geven. De rollen worden omgekeerd.

Want heilige schriften worden geschreven in de uren, waarin dichters waken. Zij waken niet, of het is een wachten op God, een waken tot Hem.

En is zoo de hermeneutische grondregel, ook ten aanzien van de Heilige Schrift, door den dichter den geloovigen denker godicteerd, dan stapelen zich straks de bewijzen op, dat het den dichter éerst is met zijn weigering, om de aanstelling tot docent van den denker als een genadegift in ontvangst te nemen. Zal hij niet zelf de exegese geven van dat waarachtig menschelijke boek: den bijbel? De geleerde moge maar

den schijn zal meenen Apostelen: het feit, dat van zijn zekerheid.

Wil dit voelargum achter de aandient e sterfbed van den troost liggen, lat het alles wege?

Natuurlijk ander twijfel. E we een vertrouwd teugende onderwerp kan geven dat vader hierbij is als die we sprake. Be wiskunstig schen zijn. het kind vrede. on gelooven komen, dan voor gelo.

Doch za 't oogenbli kwellen nu niet waar.

Het is een myste zijn verho eenen gel geloovige. twijfelen z rekenmees.

Met de tegenover we 't ook.

Toch is onbezonne.

Ze maak telijke l oordeelt z

Nu kon Zij raak aangaande gekomener berekking kinderen.

Onze le heid aang gestorvens eens. Mac zijde gele wijfel ook niet zeker om deze.

voor ze h met méér de fout z

M'n ant fout te zij

De eerst zeker we

van zijn c iedere die ten slotte.

En de E wordt al

Met sch heengezoe

En hij van den

Wat zal toen hij s

Dichter all

Kies tegeli

Want h scheiding kerk ver

Maar als zijn inang der docen

Leiden, da

Iede verloo wettek elkaar geen e kreeg, erkenc meens staatk brenge

lijk te gesten besche

Hier he- ur zijner van vroeg grondig. C van onge duchte, ve

1) Albert aanvaarding te Leiden.

2) Frank Rozelaar, 139.

3) Frank Rozelaar, 139.

4) Frank Rozelaar, 139.

5) Frank Rozelaar, 139.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Ter inleiding.

Ter inleiding moge ik het volgende opmerken. In een der voorgaande jaargangen zijn van mijn hand verschenen enkele artikelen onder den titel: Aesthetische Christusbeschouwing.

Dat die artikelen een plaats vonden in deze rubriek, heb ik bij inzending allerminst verwacht maar achteraf zeer gewaardeerd: en uit een oogpunt van redactioneel beleid was, ook al om het aantal der artikelen, de maatregel uitzonderend: hoofdartikelen mogen de grens van het vijfde niet overschrijden en — de rubriek „Letteren en Kunst“ was op beiste wijze verzorgd, dan dat een verbruiken van de ruimte, aan die rubriek toegewezen, terwille van mijn artikelen, zou te rechtvaardigen geweest zijn.

Sinds is de toestand nog zoo gebleven. En zoo komt het, dat wat ik nu, min of meer ten vervoore en ter uitbreiding van de indertijd gegeven artikelen, zeggen wil, ook weer in dezelfde „populair wetenschappelijke schetsen“ terecht komt.

Ik merk dit even op, om het verwijt van aanmatiging te ontgaan. En om te verklaren, hoe iets, wat met „wetenschap“ ongeveer niets heeft uit te staan, onder dit hoofd een plaats vindt.

Dichter boven Schriftgeleerde.

De tijd, waarin wij leven, draagt weer den bijbel in zijn handen.

Voor wie eerlijk is, moet de erkenning te eener tijd volgen, dat onze tijd daarin den bijbel niet volkomen recht doet; maar dat anderzijds het onrecht den bijbel óók meermalen aangedaan is van de zijde van hen, die den bijbel meer „op“ dan „in“ de handen gedragen hebben.

Lodewijk van Deyssel heeft gezegd:

Twintig jaar geleden was het: de „Heilige Schrift“ is (niets dan) Hebreuwsche Literatuur.

Nu luidt het: alle Literatuur is, in mindere of meerdere mate, Heilige Schrift.